

УДК 33.025.12

О. В. Денисюк,

здобувач науково-дослідної лабораторії

управління у сфері цивільного захисту

Національного університету цивільного захисту України,

м. Харків

МЕХАНІЗМИ ДЕРЖАВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ: АНАЛІЗ ЗАРУБІЖНОГО ДОСВІДУ

Проаналізовано актуальну проблему впровадження зарубіжного досвіду державного регулювання фінансової сфери економіки країни. На основі розглянутих економічних систем, та механізмів їх вдосконалення, було зроблено висновки, щодо впровадження найкращих позицій в Україні. Розглянуто способи використання податків як інструментів регулювання, що надають учасникам ринку значну свободу дії та зміцнюють економіку країни.

Ключові слова: державне регулювання економіки, державна безпека, механізми регулювання.

Постановка проблеми Актуальність та необхідність теоретичного дослідження ролі держави в регулюванні фінансового сектору економіки України обумовлена низкою факторів, по-перше, високоякісний, добре відрегульований фінансовий ринок знижує загальний ризик, який інвестори пов'язують з конкретною країною, по-друге, якісний, добре відрегульований ринок – це незамінний інструмент для залучення в процес економічного розвитку всього обсягу заощаджень населення, по-третє, висока якість фінансового ринку підвищує динамічність системи та її репутацію, що дуже важливо для того, щоб населення поступово схвалило перехід до ринкової економіки, і, вчетверте, реальна ситуація в фінансовому секторі економіки України на тлі світової фінансової кризи в даний час погіршується прогресуючими темпами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій Істотний внесок у дослідження теоретичних питань і розробку окремих аспектів проблематики державного регулювання фінансової сфери економіки країни з позицій підвищення фінансової безпеки його діяльності внесли праці вчених і практиків [1; 2; 4; 5]

Мета статті – проаналізувати механізми державного регулювання фінансової сфери економіки країни, та зробити аналіз зарубіжного досвіду.

Виклад основного матеріалу Теоретичною основою розгляду питання міри втручання держави в ринкову економіку являються послідовно викладені погляди наукових шкіл, що надають особливе значення теоретичному обґрунтуванню проміжних форм ринкового господарства від конкуренції до монополії.

Для ефективної реалізації державної регуляторної політики актуальною стала розробка законодавчих актів, регулюючих процеси злиття і поглинань в банківській сфері, холдингових компаніях, забезпечення контролю над фінансовою сферою. Контроль антимонопольних органів потрібний, зокрема, при законодавчому врегулюванні питань залучення іноземного капіталу, що прагне до створення нових приватних монопольних структур .

Як зазначалося раніше, основними ознаками сучасного етапу розвитку світової економіки є лібералізація зовнішньоекономічних відносин, посилення інтеграційних та глобалізаційних процесів на міжнародних фінансових та товарних ринках, що відбувається завдяки відкритості національних економік та співпраці країн у різних сферах господарської діяльності. Проте, як підтвердили події останньої фінансової кризи, зазначені тенденції можуть мати для економіки країни не лише позитивні, а й негативні наслідки. Так, відкритість національної економіки, з одного боку, сприяє розвитку та поглибленню економічних, виробничих, фінансових, соціальних, культурних та інших взаємовідносин між країнам. З іншого боку, це робить економіку держави більш уразливою до дії дестабілізуючих чинників релевантного зовнішнього середовища, турбулентності міжнародних фінансових і товарних ринків та загроз політичного і соціального характеру. Інакше кажучи, незважаючи на потужний потенціал розвитку відкритих економічних систем, у сучасних умовах глобалізації та інтеграції ринків вони характеризуються значною мінливістю, непередбачуваністю та ризиковістю.

Україна, як і низка інших країн Європи і Азії, знаходиться на початку шляху реформування економічних структур. Для України функціонування державного механізму регулювання є необхідною умовою вдалого реформування ринкової системи ведення господарства. Можливо, в Україні масштаби державного регулювання можуть бути набагато ширшими, ніж у традиційно ринкових країнах. Однак це не означає, що можна відкинути зарубіжний досвід. Навпаки, його потрібно всебічно вивчати і водночас робити певні висновки. Наша країна не має достатнього власного досвіду формування і використання ринкової системи, тому доцільне вивчення і використання практики державного регулювання розвинених країн. Вивчення досвіду дозволить уникнути повторення багатьох помилок в розвитку економіки [3, с. 56].

Історично склалися два ведучих методологічних підходу до регулювання ринкової економіки розвинених країн: кейнсіанська школа (теорія державного регулювання господарського механізму) і синтез некейнсіанських, часом консервативних, доктрин невтручання держави в господарське життя суспільства. Дві ці теоретичні течії мають загальні основи. Вони розглядають державу як суб'єкт економічної системи, що має певну власність і господарські функції для проведення економічної політики, спрямованої на досягнення стратегічних цілей суспільства.

Дж. М. Кейнс і посткейнсіанські представники вважають, що стеження за станом параметрів ринку є однією з функцій держави (уряди). Будь-яка нерівноважна дія має бути зареєстрована і на базі вбудованих стабілізаторів спрямована на траєкторію рівноважного збалансованого зростання. Так уряд впливає на той або інший сегмент ринку [5, с. 24]. Слід зазначити, що в питаннях державного регулювання економіки кейнсіанство неоднорідного. Воно розпадається на три основні течії: ліве (ліберальне), консервативне і неокласичне.

Ліве кейнсіанство шукає вихід з протиріч сучасної економіки шляхом збільшення витрат держави на громадські цілі: житлове будівництво,

охорона здоров'я, соціальне страхування, дорожнє будівництво і т. д., а також створення умов для зростання прибутків фермерів, дрібних підприємців і заробітної плати тих, що працюють.

Консервативний напрям кейнсіанства робить ставку на державне регулювання економіки, головним чином шляхом максимізації прибутків і збереження консервативної структури економіки.

Неокласична школа і її представники вважають, що шляхом ефективної кредитно-грошової і фіскальної політики можна здійснити інтеграцію мікро- і макровтручання держави у визначення рівня прибутків різних верств населення, координацію інвестиційної політики, стимулювання прогресивних галузевих структур і т. д.

Суб'єктами державного регулювання виступають центральні, регіональні, муніципальні або комунальні органи управління. Розрізняють наступні типи державного регулювання :

– повний державний монополізм в управлінні господарством. Він був характерний для СРСР і країн соціалістичної співдружності, але зберігається і тепер в деяких посткомуністичних державах;

– різні варіанти поєднання ринкових і державних регулювальників. Реалізовані в «японській», «шведській» моделях, в моделі соціально орієнтованого ринкового господарства ФРН, Австрії, в «китайському» варіанті розвитку;

– крайній лібералізм, що визнає ефективним тільки умови необмеженого приватного підприємництва. Головним чином властивий США [1, с. 77].

Ефективність держрегулювання зумовлюється наявністю сильної законодавчої, виконавчої і судової державної влади. Здійснення державної фінансової політики у провідних зарубіжних державах на правовій основі забезпечують, передусім, міністерства фінансів (Німеччина, Канада, Японія, Швеція, Польща, Угорщина та інші країни). Міністерства фінансів під назвою державних казначейств функціонують у США, Великій Британії як

Міністерство фінансів, промисловості та економіки – у Франції. Є країни, де в системі законодавчої і виконавчої влади функціонує кілька фінансових відомств.

Виділяються дві головні моделі державного регулювання через певні органи держави.

1. Реактивна (адаптаційна) модель, характерна для США. Вона дозволяє чітко реагувати на зміни і «осічки» ринку. Це забезпечується рухливістю структур і функцій регулюючих органів, варіюванням важелів прямого і непрямого регулювання на макро- і мікрорівні, поєднанням різних форм спільної діяльності держави і приватного бізнесу.

2. Проактивна модель держрегулювання (Японія) припускає попередження можливих збоїв в ринковому механізмі шляхом «точного» дозування об'ємів державного втручання, використання планування, координуючих або коригуючих рекомендацій в переговорах держави і підприємців [2, с. 127].

На основі аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду функціонування механізму державного регулювання фінансового сектора в системі забезпечення економічної безпеки слід зазначити, що умови для виникнення кризових явищ 2007-2009 рр. значною мірою сформувалися із-за використання в багатьох країнах у фінансовій сфері системи «Нагляду на основі ризику». Ця система заснована на тому, що за наявності надійної підсистеми управління ризиками, а також достатніх для їх покриття прибутків і капіталу, фінансовий інститут може здійснювати практично будь-які види фінансової діяльності. Тоді регулюючі органи повинні контролювати тільки системи управління ризиками. Використання податків як інструментів регулювання надає учасникам ринку значну свободу дій, але ефективність податкових заходів може бути досить високою. За умови диференціації ставки «податку Тобіна» залежно від рівня ризику, зв'язаного з операцією, що проводиться, можна скоректувати розвиток окремих сегментів фінансового ринку. За рахунок продуманого оподаткування

переваги учасників ринку можуть зміститися від високодоходних і високоризикованих операцій до менш прибутковим і ризикованим, ставка оподаткування яких буде нижча. При цьому учасники ринку прийматимуть рішення на добровільній основі на відміну від прямих інструментів, у рамках яких норми обов'язкові для виконання.

Подібний вплив на найбільші американські фінансові компанії повинен зробити і «податок на відповідальність за фінансову кризу». Податки на бонуси, які були введені у Великобританії і пропонуються до введення в США, також залишають фінансовим інститутам вибір [4, с. 7]. Проте надалі компанії, ймовірно, замисляться про проведення консервативнішої політики в області винагород, зокрема, відмовляться від практики гарантованих бонусів, із-за якої вони вимушені виплачувати їх навіть в період кризи. У останніх пропозиціях по зміні регулювання центральні банки згадуються не часто: в документах «Групи 20», в яких підкреслюється необхідність об'єднати їх зусилля для забезпечення стабільності, і в пропозиціях по регулюванню американського банківського сектора.

Екстрені програми допомоги фінансовій системі і окремим інститутам поступово згортаються, можливо тому діяльність центральних банків стає менш помітною. Слід зазначити, що інструменти грошово-кредитної політики у край важливі для регулювання розвитку фінансових ринків : вони створюють передумови для виникнення кризових явищ або, навпаки, сприяють стабілізації ситуації на ринках. Не випадково в багатьох країнах при обговоренні питання про створення органу, регулюючого системні ризики і відповідального за стабільність фінансової системи в цілому, як один з варіантів розглядається наділ подібними повноваженнями центрального банку. У його завдання вже входить забезпечення фінансової стабільності, він бере безпосередню участь в ринкових операціях і виконує функції кредитора останньої інстанції.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. На основі аналізу вітчизняного і зарубіжного досвіду функціонування механізму державного регулювання фінансового сектора в системі забезпечення економічної безпеки в роботі зроблений висновок про те, що умови для виникнення кризових явищ значною мірою сформувалися із-за використання в багатьох країнах у фінансовій сфері системи «Нагляду на основі ризику»

Із зростанням взаємопроникнення економік різних держав, активізацією діяльності міжнародних фінансових організацій, транснаціональних економічних структур фінансові системи країн у край уразливі, що безпосередньо представляє загрозу не лише економічній, але і національній безпеці в цілому.

Список використаної літератури:

1. *Башлай С. В.* Роль банківської системи в розвитку фінансового ринку України / С. В. Башлай, О. В. Шумкова // Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України : зб. наук. праць. – Суми : УАБС НБУ, 2006. – Т. 15. – 336 с.
2. *Узунов Ф. В.* Підвищення соціальної відповідальності бізнесу як передумова рівноправного партнерства між державою і бізнесом / Ф. В. Узунов // Економіка та держава. – 2014. – № 1. – С. 125–128.
3. Україна. Фінансовий сектор та економіка: нова стратегія реформ : матеріали конф.: 22-23 червня 2006 р. – К. : Козаки, 2006. – 124 с.
4. *Стефанюк І.* Державне управління фінансовими ресурсами у сфері підприємництва / І. Стефанюк // Економіка. Фінанси. Право. – 1999. – № 7. – С. 6–8.
5. *Стеченко Д. М.* Управління регіональним розвитком : навч. посіб. / Д. М. Стеченко – К. : Вища шк., 2000. – 223 с.

Denisyuk O. V. Mechanisms of state regulation of the financial sector economy of the country: analysis of international experience.

In article actual problem of introducing foreign experience of state regulation of the financial sector of the economy analyzed. On the basis of the economic systems and mechanisms of their improvements were made conclusions about implementation of the best positions in Ukraine. Considered the methods of using taxes as regulatory instruments that provide market participants considerable freedom of action, and strengthen the economy.

Key words: state regulation of the economy, national security, mechanisms of regulation.

Денисюк А. В. Механизмы государственного регулирования финансовой сферы экономики государства: зарубежный опыт.

В статье проанализирована актуальная проблема внедрения зарубежного опыта государственной регуляции финансовой сферы экономики страны. На основе рассмотренных экономических систем, и механизмов их совершенствования, были сделаны выводы, относительно внедрения наилучших позиций в Украине. Рассмотрены способы использования налогов как инструментов регуляции, которые предоставляют участникам рынка значительную свободу действий, и зміцнюють економіку країни

Ключевые слова: государственное регулирование экономики, государственная безопасность, механизмы регулирования.